

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Niemi-Pynttäre, Risto

Title: Douglas Stuart: Shuggie Bain

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2022

Rights: CC BY 4.0

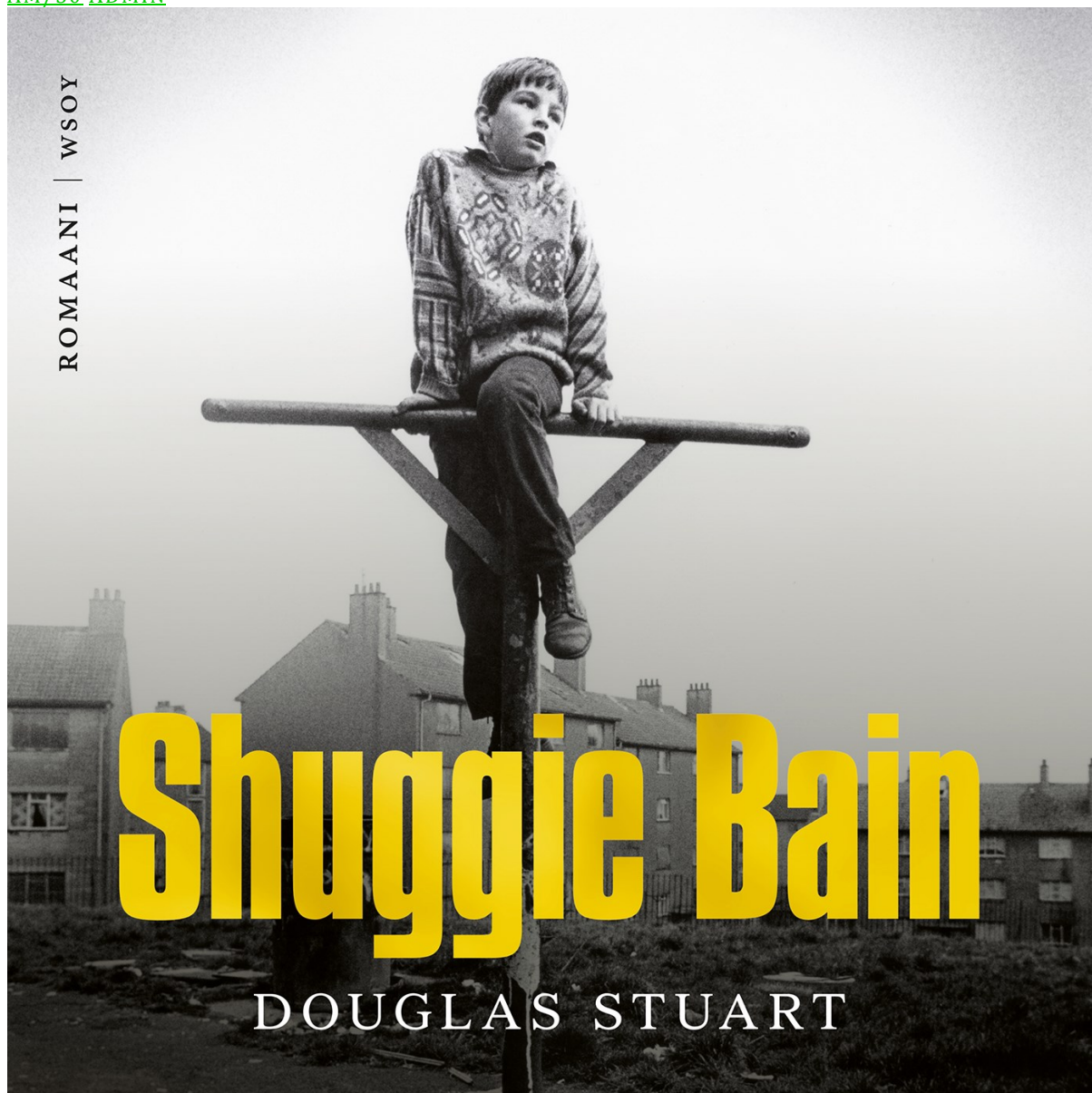
Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Niemi-Pynttäre, R. (2022). Douglas Stuart: Shuggie Bain. Maailmankirjat : käännöskirjallisuuden verkkolehti, 15.6.2022. <https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/douglas-stuard-shuggie-bain/>

Douglas Stuard: Shuggie Bain

AM/30 ADMIN

Huolenpidon ja hylkäämisen tyylit alkoholistiperheessä – RISTO NIEMI-PYNTTÄRI – 15.6.2022

On järkyttävää ja vaikuttavaa lukea romaania erään perheen alamäestä, kun Glasgown syrjäisessä korttelissa kärsitään 1980-luvun kovasta talouspolitiikasta.

Miehet ovat työttömiä tai tekevät mitä saavat, ja naiset jumittavat kotona. Päähenkilönä Douglas Stuartin romaanissa *Shuggie Bain* on perheen kuopus, poika, josta äiti ei pysty pitämään huolta. Vanhempi veli ja sisar muuttavat pois heti kun mahdollista. Shuggie on vielä lapsi, kun hänen tehtäväkseen jää estellä alkoholisoituneen äitinsä luhistumista.

Romaanin asetelma vaikuttaisi jokseenkin lannistavalta, mutta teoksen uskomaton menestys kertoo toista. Lukijat ovat kiittäneet, ehkä siksi koska Shuggie herättää myötätuntoa, ja kasvaa katke

roitumatta. Shuggielle tuntuu kehittyneen aisti ihmisten keskinäisen myötätunnon tunnistamiseksi. Vaikka hyvyttä ei ole paljoa, vaikka se ilmenee usein kätkettynä ja ironian ohessa, silti lukija voi tunnistaa sen.

Alkoholisoitunut äiti, Agnes, haluaa olla kaunis ja viehättävä. Muuta äidin ylpeydestä ei olekaan jäljellä. Tyylytaju ja kauneudessa on hänen ainoa voimansa. Shuggielle tämä äidin kauneus on jotain erityistä.

Douglas StUARTin romaani on omaelämäkerrallinen, ja hänestä on tullut arvostettu muotisuunnittelija. *Shuggie Bain* on siis muutakin kuin kehitysromaani siitä, miten sankaripoika selviää huonoissa oloissa. Päinvastoin, kyseessä on romaani hylkäämisistä ja huolenpidosta. Romaanin estetiikka kumpuaa huolenpidon tarpeesta, siitä kuinka päähenkilö – lapsi vielä – huolehtii ja toivoo. Hän ikään kuin näkee maailman huolenpidon kautta.

Perheen syöksykierre alkaa, kun Angesin uusi aviomies ”Shug” Bains, nujertaa vaimoaan. Agnesin alkoholismi pahenee, ja työttömyys- ja sosiaalituiki menevät viinaan. Lapsille ei ole aina edes ruokaa. Kaksi vanhinta lasta häipyvät niin pian kuin mahdollista. Nuorin, Shuggie, kiintyy syvästi äitiinsä: huolehtii tästä, mutta elää hyviäkin hetkiä tämän kanssa. Kyseessä on siis romaani hylkäämisestä yhtä hyvin kuin huolenpidosta. Romaanin estetiikka kumpuaa huolenpidon tarpeesta, siitä kuinka päähenkilö – lapsi vielä – huolehtii ja pettyy, mutta toivoo.

Esseisti Maggie Nelson käsittelee vasta suomennetun *Vapaudesta* -teoksessa (2022) ristiriitaa yksilöllisen vapauden ja läheisistä huolehtimisen välillä. Hän puhuu ”hoivan estetiikasta”, jonka teoria kehittyi arkielämän estetiikan ja feminismin myötä 1990-luvulla. Kyse on ihmisten välisten hoitosuhteiden estetiikasta joka on sosiaalipoliittista. Kyse on hoitotyötä tekevästä, omaisten hoidosta, koko ristiriitaisesta kentästä – ja käytäntöjen tyyleistä. Hylkäämisillä ja huolenpidolla on tyylinsä: millaisin elein välinpitämättömyys osoitetaan, kuinka tekijä kaunistelee itselleen tekemisiään. Miten paljon hyvää ja kaunista jää osoittamatta, koska ei osata – ei osata tehdä sitä tyylikkäästi.

Hoivan estetiikassa (aesthetics of care) näkökulma on arkielämän kohtaamisissa. Hyvänä oleminen on kaunista, tai kuten Aristoteles sanoi: ihmisen kauneus ilmenee hänen toiminnassaan. Se, miten ihmiset kohtelevat toisiaan, muodostaa siis kauneusarvoja. Silti hoivan estetiikka ei koska vain hyvää. Se hahmottuu välittämisen ja piittaamattomuuden välille. Se löytyy huolenpidon ja hylkäämisen tyyleistä.

Hoivan estetiikka tuo esiin huolenpidon tyylejä, mutta myös vihan, kieltämisen ja torjumisen, välinpitämättömyyden tyylit kuuluvat siihen – mutta niitä ei kuvata oikeutettuina. Vallankäytön

estetisoiminen: oikeutetuksi kuvattu pahoinpitely ja väkivalta on myös tiettyyn tyyliin perustuvaa. Mutta varsinainen huolen estetiikka tuo esille myös sitä, kuinka ilmaistaan myötätuntoa ja tuetaan toisia. Nuo tyylit ovat kirjallisuuden, elokuvan ja teatterin ainesta: tyylit, jotka liittyvät ihmisen kanssa toimimiseen.

Maggie Nelson kiinnittää huomiota siihen, kuinka rujoa jälkeä syntyy piittaamattomuudesta, jota harrastetaan yksilöllisen vapauden nimissä. Samalla tavalla romaanissa Agnesin ex-mies lähtee ”omille teilleen”. Hän kaunistelee ja vaalii asennettaan vapauden nimissä. Hän käy ajoittain katsomassa ansaan jäänyttä Agnesia, ehkä saadakseen siitä lisäpotkua vapaudenhalulleen:

”Agnes oli kolmekymmentäyhdeksän, ja hänellä oli kolme lasta, kaksi melkein aikuista, kaikki yhdessä sumpussa äidin asunnossa ...”(s. 28.)

Shuggie Bain liikkuu siis hoivan estetiikan rujolla puolella – kyse on huolenpidon puutteesta perheessä, korttelissa ja koulussa. Shuggie itse kamppailee kiusaamista vastaan, mutta sydän on kotona. Siellä pikkupoika huolehtii juoposta äidistään:

”Agnesin ylävartalo roikkui sängyn ulkopuolella, ja sen oudosta kulmasta Shuggie tiesi, että viina oli pyörittänyt äitiä koko yön kuin telipyörässä. Hän käänsi päätä sivulle jotta äiti ei tukehtuisi omaan oksennukseensa. Sitten hän laittoi lattianpesuämpärin sängyn viereen ja veti Agnesin kermanvärisen mekon vetoketjun varovasti auki ja avasi rintaliivien hakaset, ... Shuggie laittoi riviin kolme mukia: yhdessä oli hanavettä jolla Agnes voisi kostuttaa kirvelevää kurkkuaan ja toisessa maitoa vatsahappojen taltuttamiseen ja kolmannessa väljähtynyt sekoitus oluenjämää, jotka Shuggie oli kerännyt eri puolilta taloa...” (s. 231)

Terävästi piirtyy esiin Agnesin narsismi, sekä järkyttävät hetket kun Shuggie on jäänyt yksin, äidin häivyttyä kaupungille. Samalla romaani kuvaa terävästi myös välittämisen ja huolenpidon hetkiä. Kerrotaan äidistä leikkimässä Shuggien kanssa. Kuvaavaa kyllä, usein leikitään vain äidin asioihin liittyvillä koruilla ja vaatteilla. Poioka saa osallistua äidin kauneusfantasioihin, silti hetket ovat Shuggielle hyviä. Ainoita.

Samoin naapuruston naisten suhde Agnesiin on kuvattu kiinnostavan kaksinaisesti: he ovat huolissaan, mutta osoittavat sen tavalla, jonka Agnes kokee uteliaana juoruilunhaluna. Hän luulee olevansa ainoa, mutta korttelin naisille Agnesin kierre tuntuu olevan tuttu kuvio. Myös tuntemattoman ihmisen osuva sana eräässä viiltävän vaikuttavassa kohtauksessa: pienestä merkistä hän näkee Agnesin kierteen ja sanoo mihin se johtaa.

Glasgown syrjäkulmat nähdään hylkäämisten, alistamisten ja pahoinpitelyjen varjostamana seutuna. Kaupungilla liikkumisen vaarat ovat pelon maantiedettä, osa huolen estetiikkaa. Douglas Stuart kuvaa tätä pelon maantiedettä jokaisen perheenjäsenen kokemana. Kullekin on omistettu omat pahoinpitelyn kohteeksi joutumisen tarinansa Glasgown kortteleissa. Koska kaupunkiympäristö on turvaton, niin perhesuhteita luonnehtii voimakas keskinäinen turvan tarve.

Isoveli Leek joutuu pahoin hakatuksi ja hänen kasvonsa murjottiin tapahtumassa, jossa Shuggie oli tehnyt virheen. Tosin hän oli niin pieni, ettei tajunnut tilanteen vaarallisuutta, mutta silti isovelji oli syytti Shuggieta tapahtuneesta. Myös Shuggie syyttää itseään ja tunnistaa herkästi isoveljen joka aamuksen masennuksen:

”Leek myöhästyi taas töistä. Hän ei olisi millään halunnut nousta sänkynsä suojaisasta pesästä, peiton alla hänen päivänsä oli vielä täydellinen. Shuggie kurkisti verhojen raosta ja katseli, kun veli loittoni hartiat kumarassa hitaasti tietä pitkin.” (s.232)

Leek on aina osannut paeta piirtämisen ja kuvien kauniiseen maailmaan, siinä hän on suvereeni. Leek halusi tehdä taidetta, mutta ei uskaltanutkaan ottaa vastaan taidekoulusta saamaansa paikkaa. Päinvastoin, hän kadotti mielenkiintonsa kaikkkeen muuhunkin ja Shuggie huomasi veljensä luovuttaneen.

Catherine-sisko ei ajatellut muuta kuin poispääsyä, ja hän onnistuikin pakenemaan äitinsä maailmasta. Agnesille on järkytys huomata, että yhteyksien katkaiseminen oli antanut hänen tyttärelleen vapaan elämän. Mutta Shuggie jää huolehtimaan äidistään, eläytyy äitinsä unelmiin, toimii uskollisena kuulijana joka uskoo kaiken, samalla lukija on jo täysin selvillä heidän todellisesta tilanteestaan.

”Hän kumartui kuuntelemaan äitinsä hengitystä. Se haisi tympeästi tupakalta ja unelta, hän meni keittiöön ja kaatoi neljänteen mukiin valkaisuainetta Agnesin hampaita varten. Hän kirjotti viereen varoituslapun, ”proteesinpuhdistusainetta ei saa juoda” (s. 239)

Douglas Stuartin *Shuggie Bain* on siis romaanina merkittävä, koska se paneutuu huolenpidon ja piittaamattomuuden alueisiin 1980 -luvun Glasgown työläiskorttelissa. Pojan näkökulmasta hän hahmottaa maailman, jossa ihmiset tekevät ratkaisujaan tunteakseen olevansa vapaita tai saadakseen rakkautta. Tai ihan vaan tunteakseen olonsa vähän paremmaksi.

Douglas Stuart: *Shuggie Bain*, suom. Laura Jänisniemi, WSOY, 2022, s.496.

Risto Niemi-Pynttari on kirjoittamisen ja kirjallisuuden dosentti Jyväskylän yliopistosta